

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA-IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**SPAȚIUL URBAN MUNTEAN: MEMORIE COLECTIVĂ ȘI
IDENTITATE LA PITEȘTI ÎNTRE 1866-1876**

**Coordonator științific:
Prof.univ. dr. Iacob Mârza**

**Doctorand:
Șerban Maria-Lavinia**

**ALBA-IULIA
2011**

CUPRINS

Capitolul I. STRUCTURA ARGUMENTATIVĂ ȘI METODICĂ	p. 3.
Capitolul II. DIMENSIUNEA ISTORIOGRAFICĂ A CERCETĂRII	
1. Lucrări clasice privind istoria orașului Pitești	p. 4.
2. Abordări istoriografice despre identitate	p. 4.
3. Istoria mentalității-cadru conceptual, istoric și funcționalitate	p. 4-5.
4. Memoria colectivă. Univers istoriografic și problematizare	p. 5.
Capitolul III. PE URMELE ISTORIEI PITEȘTIULUI: AMPRENTE ALE ISTORIEI, IMAGINI ALE VIITORULUI	
1. Eroi și locuri comemorative în istoria Piteștiului	p. 6.
2. Timpul și spațiu ca repere esențiale ale memoriei colective urbane	p. 6.
3. Tradiție și modernitate urbană piteșteană	p. 7.
Capitolul IV. CONȘTIINȚA IDENTITĂȚII POLITICE ȘI MEMORIA COLECTIVĂ CA FUNDAMENTE ALE URBANIZĂRII	
1. Strategia identitară a Centrului	p. 8.
2. Discursul în oglindă al elitei piteștene: reconstrucția identitară piteșteană	p. 8.
3. Orașul noilor mentalități politice	p. 8-9.
Capitolul V. ORAȘUL CA FORMATOR AL IDENTITĂȚII ȘI MODERNIZĂRII	
1. Administrația urbei piteștene	p. 10.
2. Populația, societatea, economia	p. 10.
3. Identitatea individualizează, mentalitățile modernizează	p. 10-11.
Capitolul VI. SOLIDARITĂȚI IDENTITARE-SOLIDARITĂȚI VALORICE ÎN MATURIZAREA URBEI PITEȘTENE	
1. Identitatea religioasă și culturală	p. 12.
2. Valori identitare ale memoriei colective: solidaritate, toleranță și patriotism	p. 12-13.
3. Solidaritate și patriotism în preajma Războiului de Independență	p. 13.
CONCLUZII	p. 14.
BIBLIOGRAFIE	p. 15-24.

Cuvinte cheie: administrație, economie, identitate, memorie colectivă, mentalitate, oraș, patriotism, Pitești, societate, solidaritate, toleranță.

Capitolul I. STRUCTURA ARGUMENTATIVĂ ȘI METODICĂ

Actualitatea temei *Spațiul urban muntean: memorie colectivă și identitate la Pitești între 1866-1876* se dovedește o prioritate în contextul necesității redescoperirii spiritului de solidaritate și toleranță în acest spațiu de cultură și memorie, aici unde fiecare circumscripție administrativ-teritorială a contribuit la nașterea unei națiuni armonioase, după 1877, în contextul Războiului de Independență. *Scopul și obiectivele tezei* reflectă contribuția memoriei colective la maturizarea spațiului piteștean pentru obținerea Independenței, inițiativă realizată prin rodul cercetării arhivei locale argeșene.

Compartimentarea capitolelor lucrării a avut ca scop orientarea coerentă spre înțelegerea aspectelor de funcționare ale orașului ca indicator economic în viața societății muntene. Ansamblul lucrării cuprinde șase capitole, la care s-au atașat concluziile și bibliografia.

Capitolul I redă actualitatea și gradul de studiere al temei de investigație, cadrul tematic, scopul și obiectivele fundamentale, problematizarea, perspectivele istoriografice, suportul metodologic și teoretico-științifice al investigației, finalizându-se prin valoarea aplicativă a lucrării.

Capitolul II este destinat cunoașterii lucrărilor clasice și moderne ale abordării istoriei orașului Pitești, răspunzând interesului pentru un nou orizont al istoriei, distanțat politic de temele identitare ale trecutului.

Capitolul III prezintă locuri și fondatori ai memoriei colective muntene, simboluri peste timp al valorii documentare piteștene în evoluția sa de la târg la oraș, de unde necesitatea abordării traictonii sale istorice între modernitate și tradiționalism.

Capitolul IV prezintă rolul fiecărei periferii în îndeplinirea misiunii de loialitate față de patrie, pe fondul mobilizării conștiinței cetățenești, cu ajutorul elitelor, mai ales după 1866.

Capitolul V reflectă mobilizarea aparatului local administrativ piteștean în scopul optimizării vieții cetățeanului, surprinzând o lume a mahalalelor nevoită să-și schimbe ritmul de viață, prin asimilarea valorilor tradiției și normelor generale de conviețuire între membrii săi.

Capitolul VI definește identitățile culturale piteștene ca model integrator de obiceiuri, tradiții, simboluri și valori colective ale mahalalelor piteștene.

Capitolul II. DIMENSIUNEA ISTORIOGRAFICĂ A CERCETĂRII

1. *Lucrări clasice și moderne privind istoria orașului Pitești*

Curiozitatea și interesul trezite de explorarea urmele istoriei locale au constituit motive întemeiate pentru a încerca să surprindem evoluția principalele lucrări referitoare la evoluția Piteștiului. Iată de ce derularea demersului nostru de cercetare este direcționată asupra implicit asupra arealului argeșan, punctul de plecare fiind chiar dimensiunile religioase și laice ale arhitecturii, surprinse prin cercetările Tatiane Bobancu, Eugeniei Greceanu, lui Silvestru Voinescu, Vasile Novac Petre Popa, Theodor Mavrodin, Ion Căpățână și Ion Sorin Vișinescu. Aceste mențiuni de lectură realizate în jurul formării identității urbane ne-au fost utile în refacerea cadrului istoriografic piteștean.

2. *Abordările istoriografice despre identitate*

Abordările istoriografice despre identitate au fost posibile în noul cadru adus de către Revoluția din 1989, determinant pentru o abordare radicală a istoriei locale. S-au încurajat perspectivele interdisciplinare, metoda și rigoarea, alături de prezența unei istorii sensibile, prin apelul la tradițiile de istorie orală, monografiilor satelor din apropierea Piteștilor. Era perioada integrării unor ediții valoroase aparținând istoricilor Andrei Pippidi, Alexandru Zub, Ion A. Pop, Mirela-Luminița și Bogdan Murgescu, Grigore Georgiu, Stelian Brezeanu, Simona și Teodor Nicoară, Laurențiu Vlad.

Componentă majoră a memoriei colective, identitatea, s-a distins ca rezultat al acumulărilor mai multor file de istorie, memoria fiind ea însăși un mecanism de selecție și de uitare. Noua ipostază a identității trebuia după 1866 să angajeze afectivitatea și sentimentul în evocarea urmelor pașilor făcuți de cei cu conștiință de „buni creștini” și de „buni români” pentru eliberarea de sub tutela străină. Identitatea a însemnat pentru locuitorul piteștean o etapă fundamentală a nașterii conștiinței moderne. De aici, din această simbioză identitară interiorizată prin percepțiile religioase și politice, exteriorizată apoi prin deciziile participării la viața politică și socială, se construia nucleul maturizării conștiinței apartenenței la „cetatea” piteșteană. Orașul se încheaga prin construirea permanentă a identității românești, dimensiune fundamentală a evoluției spre modernitate.

3. *Istoria mentalității - cadru conceptual, istoric și funcționalitate*

Acest subcapitol integrează conceptual de „mentalitate” apărut la mijlocul anilor '60, în Franța, utilizat de către Maurice Halbwach și Pierre Nora, cercetarea mentalităților având capacitatea de a indica ecoul pe care un fapt istoric îl înregistrează în memoria generațiilor. Domeniul mentalității era adoptat după 1989 prin cercetările lui Alexandru Dușu, autor preocupat de domeniul ideile politice și conștiința europeană. Lucian Boia s-a arătat preocupat de sfera istoriei imaginarului, domeniu extins prin studiile Mirelei-Luminița Murgescu despre alteritate memorie colectivă, identitate națională,

tradiție și ideologie politică. Pe lângă București, un alt centru important de studii a luat ființă în Cluj, prin îndemnul lui Pompiliu Teodor, în jurul căruia s-a format o valoroasă breaslă alcătuită din Ovidiu Ghitta, Sorin Mitu Florin Müller, Simona și Toader Nicoară, Ovidiu Pecican, Ion Aurel Pop. Inițiative asemănătoare au avut loc la Iași, noul val fiind reprezentat de către Vasile Cristian, Ștefan Lemny, Alexandru Florin-Platon sau Sorin Antohi.

Istoria mentalităților în istoriografia românească a integrat studii de psihologia mulțimilor, structuri sociale, onomastică, vestimentație, timp și spațiul, corp, căsătorie/feminitate, spațiul mahalalei sau mijloacele de transport.

4. Memoria colectivă. Univers istoriografic și problematizare

Construirea identității naționale presupune organizarea de către societate a unei memorii colective, termenul descriind locuri și spații menite să sensibilizeze ideea unui trecut măreț, imaginarului colectiv și conținutului conștiinței colective. Alexandru Duțu, Lucian Boia, Mirela-Luminița Murgescu, Ștefan Lemny, Adrian Cioroianu, Simona și Toader Nicoară, Alexandru Zub și Neagu Djuvara au adus o nouă abordare, semnificând o mărturie a nașterii profesiei de istoric în spațiul românesc, prin eforturile de sincronizare cu paginile istoriografice occidentale.

Conceptul însuși, localizat ca mod de utilizare în Transilvania, (secolul al XVIII-lea) și spațiul muntean (prima parte a secolului al XIX-lea) privea sensul de istorie, narare, un înțeles mai apropiat să se contureze în a doua parte a secolului, prin semnificația de amintire a faptelor eroice din trecutul istoric. Prin ideologia a reînnoit națiunea, proiectând-o ca un demers rememorativ și identitar prin alteritate, solidaritate și patriotism.

Capitolul III. Pe urmele istoriei Piteștiului: amprente ale istoriei, imagini ale viitorului

1. Eroi și locuri comemorative în istoria Piteștiului

O serie de documente cu valoare educativă au subliniat rolul istoriei și tradiției Piteștiului în constituirea statului medieval independent Țara Românească, în 1330. Primul document scris care menționa existența unor așezări stabile datase din ziua de 20 mai 1388, elaborat de către Mircea cel Bătrân. Actele vremii au atestat în oraș medieval, reședință temporară folosită de către domnii Țării Românești, mențiunile arătându-l ca pe o așezare prosperă începând cu secolul al XV-lea. Orașul era actualizat prin însemnările călătorilor, ambasadori, militari, negustori, misionari sau învățați ai vremii: în anul 1546 de Giacomo Gastaldi, între 1710-1711 de către Anton Maria del Chiaro Fiorentino, secretar al domnitorului Constantin Bâncoveanu sau Friedrich Murhard (?-1802).

Un alt moment istoric fundamental pentru evoluția orașului a devenit anul 1821, epoca modernă fiind legată de numele lui Tudor Vladimirescu datorită prezenței sale strategice în triumful Pitești - Câmpulung - Muscel - Târgoviște. Această filă istorică era continuată în anul 1848, aici unde la Golești se conturase un centru de propagare a ideilor revoluționare. Deși înfrântă revoluția, chestiunea Unirii Principatelor avea să fie valorificată prin Congresul de la Paris (1856). De aici, pasul spre Unire era realizat prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, pe 5 ianuarie 1859, ca domn al Moldovei, și pe 24 ianuarie ca domn al Țării Românești. Unirea din 1859 constituise baza politică a României moderne, deschizând calea obținerii Independenței statale în 1877-1878 și a premiselor Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

Piteștenii și-au exprimat adeziunea la reforme din 1863 și 1864, plebiscitul organizat între 10-14 mai 1864, votând Proiectul de Statut, respectiv, alegerea unui prinț străin din Prusia, în persoana lui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen și a Constituției țării.

2. Timpul și spațiu ca repere esențiale ale memoriei colective urbane

Dincolo de impresiile ale călătorilor din secolele XVII-XVIII care admiraseră vestitele podgorii, casele boierești sau poziția naturală a urbei, se puteau identifica vatra, hotarul, locurile cultivate cu cereale și legume și ocolul orașului compus din sate și cătune. Pe 20 aprilie 1856 administrația districtului a delimitat prin stabilirea barierelor de intrare, structură mai clar conturată prin legea administrativă din 1864. Nici în centru, în Capitală, timpul nu părea să exprime o altă rezonanță decât cea a schimbării, a unui ritm dinamic de viață. Memoria drumului/memoria spațiului parcurse din mahalaua lor spre Centru a însemnat un mod de a fi împreună, de povești de viață care au oferit o identitate orașului.

În drumul său spre modernitate urbea își va schimba radical fizionomia de la mentalitățile politice, la peisajul plăcut întâlnit în drumul călătoriilor sale de către tânărul suveran la României, Carol I. Identitatea urbană își regăsise locul și misiunea după îndelungate căutări, timpul și spațiu a redând memoriei colective rolul său specific în cimentarea unei identități durabile pentru destinul urbei piteștene.

3. *Tradiție și modernitate urbană piteșteană*

Spațiul urban piteștean s-a aflat deopotrivă între modernitate prin dinamismul claselor de mijloc, exercitarea drepturilor cetățenești, prosperitatea producției meșteșugărești și tradiție prin conservatorismul religios al mahalalelor sau politicii incomplete de canalizare și asfaltare.

Mărturiile trecutului s-au îndreptat spre vechile hanuri, târguri sau ambientul arhitectural laic și religios, formându-se o comunitate afectivă prin consocializare și vecinătate, reconstruită prin solidaritatea tradițiilor, obiceiurilor și memoriei comune.

Printre categoriile receptive la schimbare, după 1866, amintim pe tinerii trimiși la studii în străinătate sau negustorii îndrăzneți piteșteni care au preluat inițiativele capitalizării unor consistente sume. Se adăugau lecturile romanelor franceze sau călătoriile dincolo de frontiera munteană. Pe lângă aceste nuclee active identitare s-au suprapus straturile majoritare conservatoare ca bunicii și părinții lor care și-au promovat tradiția cu un autentic sentiment de solidaritate cu trecutul.

Remarcăm ca semne ale modernității, în 1853, înființarea Oficiului Poștal Pitești, în 1859 crearea unei grădini publice, întocmirea planului orașului (1859-1863), amenajarea unei piețe comerciale (1861-1864), repararea edificiilor publice și sistematizarea străzilor Sf. Vineri, Calea București, Bulevardul Carol I și Bulevardul Elisabeta, finalizarea teatrului și folosirea căii ferate Pitești-București - Buzău în 1872. După 1873 proiectul de viață cotidiană s-a modificat și el: casele, vestimentația, sfera distracțiilor și consumul cultural aveau o nouă înfățișare.

Sinteza dintre tradiție și modernitatea a dat naștere unui oraș care a evidențiat o neclintită încredere în trecutul național, ca sursă regenerativă a memoriei nației însăși.

Capitolul IV. CONȘTIINȚA IDENTITĂȚII POLITICE ȘI MEMORIA COLECTIVĂ CA FUNDAMENTE ALE URBANIZĂRII.

1. *Strategia identitară a Centrului*

Capitala tindea să devină după marele act al Unirii o simbioză între tradiție și modernitate, spațiu istoric al conștiinței colective, apt să transfere mesajul său patriotic periferiilor. De altfel, în plan politic, românii din cele două provincii extracarpătice au reușit să pună bazele unui stat național în 1859. Periferiile au trebuit să țină sema de schimbările inevitabile produse odată cu desființarea breslelor de meșteșugari, crearea noilor fabrici sau de creșterea numărului știutorilor de carte. Din Centru viața mondenă se îmbogățise prin introducerea jockey-ului (1862), concursului de tir (1864), gimnasticii (1872), completate prin crearea Direcției Sanitare (1862), Conservatorului de muzică și artă dramatică (1864), Constituției din 1866 sau adoptarea sistemului monetar național (1867).

Spațiul urban s-a instituit în perioada 1866-1877 ca un orizont de proiecție al modernizării societății românești. Numai privirea comemorativă asupra datei de naștere a Prințului, conturase, ca exemplificare, profilul unui suveran paternalist, atent la solidarizarea memoriei trecutului ca punte de reușită pentru viitor. Patria asigurase, inclusiv prin lectura manualelor școlare, eterna legătură cu strămoșii, eroii și martirii, prin rememorare locuitorii piteșteni redescoperind istoria.

2. *Discursul în oglindă al elitei piteștene: reconstrucția identitară piteșteană*

Cele mai ilustrative elite conservatoare sau liberale au onorat scena politică și diplomatică prin devotament și patriotism, un astfel de factor solidar pentru națiunea română fiind Ion C. Brătianu. Această personalitate argeșană s-a aflat pe baricadele revoluționare din februarie 1848, având un rol important în 1859 și apoi în 1866 a Principelui Carol I.

Rolul magistralului discurs politic din 16 noiembrie 1868 îl găsea atunci în funcția de președinte al Camerei Deputaților, în viziunea liberalului radical țara definindu-se prin loialitate, patriotism și credință. „A avea inimă de Român” avea să reflecte conștiința mentalului public românesc. Patriotismul său era dovedit prin explicarea politicii Centrului față de evrei sau convenției nefaste cu Austro - Ungaria. Aura sa carismatică provenea din eleganță, spontaneitate în preajma Războiului de Independență.

3. *Orașul noilor mentalități politice*

Patria-mamă stabilise legături filiale între ea și locuitori prin actele constituționale. Au existat astfel două surse de jurisdicție legislativă, cu capacitatea întăririi apartenenței la un teritoriu, religie sau vârstă: legea electorală din 1864 și Constituția din 1866. Prin legea electorală din 2/14 iulie 1864 se observa intenția separării criteriilor de vot din cele două medii, urban și rural. Votul trebuia să

responsabilizeze cetățeanul, act politic conștient exercitat numai de către știutorii de carte și oamenii cei mai demni de încredere ai societății.

Prin legea electorală atașată Constituției din 1866, cetățenii piteșteni au căpătat conștiința apartenenței la un statut juridic liber, spațiul oferind solidarității. Se legitima importanța orașului în conștiința civică a cetățeanului, cu menirea de a consolida legătura dintre Capitală și periferie. Limbajul politic a fost continuu interiorizat și asimilat în cadrul întrunirilor electorale, votului sau a comentariilor masculine periferice în celebrele cârciumi ale mahalalelor. Cei născuți în spațiul urban piteștean puteau fi ușor recunoscuți prin pecetluirea unei conștiințe de mahalagii, în timp ce noii veniți, asimilați, se vor diferenția prin actele de semnătură ale petițiilor înmânate autorităților orașului, prin sublinierea proprietăților, domiciliului de unde au aparținut. Înscierea cetățenilor în listele de alegători dovedise importanța orașelor de provincie pentru întregul proces electoral, ca bază de susținere materială și ideologică.

Capitolul V. ORAȘUL CA FORMATOR AL IDENTITĂȚII ȘI MODERNIZĂRII

1. Administrația urbei piteștene

S-au putut identifica trei momente importante privitoare la organizarea administrativă a orașului: Regulamentul Organic din 1831, Legea Comunală din 1864 și Constituția din 1866. Regulamentul Organic din 1831 a adus o nouă funcție, Președintele Magistratului, orașul fiind împărțit în patru vopsele și acestea în mahalale. Magistratul numea se ocupau cu sănătatea populației și organizarea sanitară a orașului. Apoi în 1864 se aplica Legii Comunală prin care toate satele, orașele (târgurile) și orașele României urmau să devină comune independente, împărțindu-se în comune rurale și comune urbane. Pasul următor l-a constituit legea pentru înființarea Consiliilor Județene, din 2 aprilie 1864, introducând o serie de instituții administrative noi: consiliul județean, prefectul și subprefectul. Urma apoi Constituția din 1866 care-și propunea descentralizarea la nivel județean și comunal.

Perioada de după 1866 avea să reglementeze statutul funcționarilor prin intermediul legilor de organizare ale fiecărui minister sau serviciu public. Îndatoririle lor se evidențiau în 1867, mai clar, chiar din arhiva Primăriei, prin înregistrarea situației civile, întreținerea drumurilor naționale, indemnizațiile tinerilor studioși, construirea școlilor sau rezidența unor familii venite în oraș.

Sistemul de administrație nu se propagase ca un instrument eficace al limbajului puterii și instituirii autorității.

2. Populația, societatea, economia

Orașul Pitești a fost în Evul Mediu un centru de schimb activ, aici existând importante căi comerciale cu ramificații spre Câmpulung, Turnu Măgurele, Zimnicea, Târgoviște și Craiova. Negustorii din Pitești au realizat intense legături comerciale cu diferite orașe și târguri din Țara Românească, Moldova, Transilvania, Peninsula Balcanică sau din Centrul și Vestul Europei.

În memoria locuitorilor piteșteni au rămas celebrele hanuri, morile de apă, breslele sau târgul săptămânal tradițional, orașul caracterizându-se printr-o economie de tip agrar până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Regulamentul Organic a deschis oportunitatea deschiderii în Pitești, a câtorva unități de tip industrial, pentru ca în 1845 să-și facă apariția prima „fabrică”. Chiar dacă în anii 1848-1859 rolul breslelor va scădea, Primăria se îngrijea, după 1866, cu aprovizionarea orașului și precizarea cursului monedelor.

În tot acest circuit economic mahalaua a devenit un spațiu de tranziție, locuitorii săi având un standard de viață redus datorită lipsei capitalului. Societatea piteșteană număra 7250 de locuitori în 1866, casele fiind cu un singur rând de locuințe aliniate pe linia străzii, aici unde se puteau identifica categorii diverse de la alegătorul pasionat de politică, preotul, medicul gazetarul, artistul sau negustorul. Analiza structurilor sociale din cele patru circumscriptii periferice piteștene evidențiază statutul socio-economic al locuitorilor și aspirațiile prioritare din epocă. Economia periferiei piteștene va asimila producțiile rurale învecinate, imprimând un ritm accelerat legislației modernizatoare primite din Capitală.

3. Identitatea individualizează, mentalitățile modernizează

Mentalități înnoitoare s-au remarcat după 1824 prin dansuri, moda britanică, plimbările de la șosea, alături de păstrarea unor amprente orientale. Dintr-un spațiu marginal periferia devenea, după 1830, unul tranzitoriu, pentru ca spre 1849 diplomații străini să definească teritoriul românesc ca un amestec de Orient și Occident. Timpul va filtra însă ultimele rămășițe ale comportamentului oriental de altădată, în 1857 Adunarea ad-hoc a Moldovei desființând privilegiile de clasă. Marile transformări sub raport social-politic, al culturii și al moravurilor se vor resimți între 1830-1866.

Pentru spațiul urban piteștean identitatea mahalalei se definea ca zonă de tranziție între oraș și zonele rurale învecinate, așa cum fuseseră împărțită pe culori, începând mai cu seamă din secolul al XIX-lea. Se prefigurase o lume nouă, mai ales după 1866, Piteștiul devenind un inevitabil orașel de tranziție spre Capitală și periferiile sale. Cetățeanul muntean începea să-și construiască conștiința civică ca etapă esențială a afirmării identității, expresiei valorii și normei lor morale. Orașelul piteștean învăța astfel cum prima formă de identificare cu aspirațiile sale devenea apelul la memorie, act fundamental de legitimare istorică.

Capitolul VI. SOLIDARITĂȚI IDENTITARE-SOLIDARITĂȚI VALORICE ÎN MATURIZAREA URBEI PITEȘTENE

1. Identitatea religioasă și culturală

Identitatea națională definită de reperele cultural-religioase se cimentase de-a lungul timpului prin conștiința istorică și simțul apartenenței la o cultură comună. Strategiile identitare utilizate pentru menținerea sentimentului solidarității lor culturale au fost școlile, tipogrfiei, bisericile, curțile voievodale, casele sau hanurile domnești construite la Pitești în secolele XVII-XVIII. Memoria culturală a avut rolul să redeștepte conștiințele și să responsabilizeze educația, etica și mentalitățile prin intermediul teatrului, operei, bibliotecilor sau expozițiilor.

Prima școală a fost cea de pe lângă Biserica Domnească Sfântul Gheorghe, din 1753. Apoi, pe baza reformei din 1850, învățământul autohton se grupa în primar, gimnazial și facultăți, prima școală primară pentru fete deschizându-se la 15 septembrie 1860. Legea de la 1864 a pus bazele învățământului românesc modern, în 1866 inaugurându-se Școala de Băieți nr. 2 și în 1867 Școala Primară de Fete nr. 2..

Trecem apoi la rolul bibliotecilor pentru spațiul urban, prima fiind constituită înainte de 1843, urmată de gestul testatoarei Paraschivei Ștefu, din 1869. Una dintre cele mai vechi tipografii din Pitești aparținea lui Gheorghe Popescu, în anul 1872. Amintim apoi organizarea vieții muzicale prin crearea Societății Corale Liedertafel, activitatea teatrală, casele celebre Poenaru, a lui Aron Băulescu sau bisericile Buna Vestire-Greci, Sfântul Mina, Sfântul Gheorghe și Sfânta Treime. Prin aceste simboluri culturale citadine se definea un proiect rememorativ al alterității, solidarității și patriotismului

2. Valorile identitare ale memoriei colective: solidaritate, toleranță și patriotism

Identitatea a marcat în cazul spațiului muntean o resursă de solidaritate, mobilizând-o atunci când a fost dificil să se extindă. Solidaritatea însemna împărtășirea unui teritoriu, unei limbi, confesiuni, timp comun, valori și proiecte comune de destin. Mobilitatea ei s-a identificat în epocă fie prin sugestia Centrului în cazul înrolărilor militare, petiții, înregistrările populației, fie la a nivel local, în familie, școală sau biserică. Ea a putut fi recunoscută în cazul culorii albastre, aici realizându-se un tabel complex dedicat fiecărei familii, cu numele și prenumele capului de familie, etatea, natura proprietății, datele personale și locul unde plătise contribuția. S-a propagat prin presă, discursuri parlamentare, procese verbale sau din inițiativa Principelui, rolul său fiind de a sublinia conștiința reciprocității și a datoriei civice.

Toleranța s-a identificat local prin solidaritatea dintre piteșteni, iar național prin transferarea spiritului de deschidere de la Centru spre periferie. S-a manifestat prin intermediul întrunirilor politice și sociale, ajutorul material acordat, indiferent de apartenența etnică. Ea a însemnat o caracteristică civică, orașul reușind astfel să dinamizeze relațiile cu solidaritățile locale rurale. A fost completată cu patriotismul, loialitatea față de țară, prin alăturarea în clipe grele semenilor. Atitudinea patriotică se

afirmase prin intermediul manifestațiilor politice, pelerinajele la obiective cu statut de simbol, muzica patriotică, promovarea limbii, religiei naționale și evocarea trecutului comun.

Toleranța, solidaritatea și patriotismul au susținut eforturile comunităților periferice piteștene de a-și încheia aspirațiile și atașamentele patriotice, națiunea română prinzând viață prin unitatea de credință religioasă și solidarul patriotism pentru libertatea pământului.

3. Solidaritate și patriotism în preajma Războiului de Independență

Identitatea s-a format prin educația comemorărilor naționale, amintind de revoluțiile de la 1821, 1848, reformele lui Cuza, plebiscitul și alegerea Principelui străin. Pe același criteriu s-au promovat interesele patriei, în 1866, prin proiectele de legi privitoare la rechiziționarea cailor pentru armata română, ofrandelor, subscripțiilor și înființării unui corp de voluntari.

Reorganizarea Gărzii Civice, în 1868, adoptarea legii privind organizarea puterii armate pe 17/29 iulie 1868 și cumpărarea de arme din America, în 1870, erau semnele mobilizării necesare eliberării istorice. Momentul prielnic pentru declanșarea războiului se realizase pe fondul sensibilizării raportului dintre statele balcanice și Imperiul Otoman.

Cabinetul, Palatul și elitele țării au fost reperatele și modelele comportamentului civic periferic. Decretul din 26 noiembrie 1876 dat de la București privitor la cele opt regimente de dorobanți și regimentul Dorobanți nr. 4 Argeș a adus Piteștiului o pagină de glorie în acest marcant război, prestația în serviciul națiunii fiind recompensată de către suveran cu diplome de onoare, medalii și decorații. Memoria colectivă devenea astfel un pas legitim pe calea principiului de autodeterminare odată obținută victoria în Războiului de Independență

CONCLUZII

Spațiul urban muntean: memorie colectivă și identitate la Pitești între 1866-1876 ca temă aleasă spre cercetare și-a propus analiza genezei, rolului și caracteristicilor unitare ale teritoriului muntean, simbolul teritorial, fiind, la nivel periferic, mahalaua. Povestea urbei piteștene s-a derulat în paralel cu existența factorilor economici și poziția geografică strategică capabile să-i asigure o legătură imediată cu capitalele Țării Românești, Curtea de Argeș, Câmpulung, Târgoviște și Bucureștiul. De aici rezulta alegerea Piteștilor ca reședință domnească temporară, prima atestare documentară a orașului datând din 20 mai 1388, în timpul lui Mircea cel Bătrân.

Din perioada secolelor XV-XVII memoria colectivă a spațiului urban piteștean s-a îmbogățit cu istoria tradiției gastronomice, geografice, militare și topografice, repere strânse din impresiile călătorilor străini. Memoria colectivă s-a inserat discret în procesul de trecere spre o lume nouă care trebuia să ducă spre modernitate prin Unirea din 1859, abolirea a titlurilor boierești din 1860, în marile reforme în 1864 și modernizare prin Constituție liberală din 1866.

Conceptul însuși de „identitate” va desemna, după 1866, viziunea comună a spațiului locuit ca raport între cetățeni și teritoriul pe care-l ocupaseră în numele unei tradiții, unui loc ancestral al strămoșilor lor. Teritoriul urban piteștean pentru perioada 1866-1877 a devenit un patrimoniu comun, un produs și un producător al identității spre viitor. În această fluctuație de tradiție și reînnoire orașul s-a pliat discursului de la Centru, creându-și o imagine de urbe civilizată prin grădina publică, Primăria, Tribunalul, hotelurile, bulevardul, bisericile, teatrul și școlile existente. Această sinteză integrată spațiului public și privat a legitimat dialogul cu Centrul, în jurul unei națiuni solidare, accentul deplasându-se pe identitatea centrală aptă să integreze nuanțele periferice urbane și rurale. Memoria colectivă solidară cu Centrul va explica prezența Piteștiului la Războiul de Independență în dorința de eliberare a patriei, prin interiorizarea valorilor patriotismului în vremurile de grea cumpănă pentru țara lor.

BIBLIOGRAFIE

I. a. IZVOARE. INEDITE

I.1. DIRECȚIA JUDEȚEANĂ A ARHIVELOR STATULUI. DIRECȚIA ARHIVELOR CENTRALE

Fond: Casa Regală, vol. I (1850-1914)
Direcția Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului (183701872)
I. C. Brătianu (1850 – 1948)
Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
Ministerul de Interne, Divizia Administrația Centrală
Parlament
Senatul

I.2. DIRECȚIA JUDEȚEANĂ A ARHIVELOR NAȚIONALE ARGEȘ

Fond: Câmpulung-Muscel
Episcopia Argeșului
Prefectura orașului Pitești
Primăria orașului Pitești

I.3. DIRECȚIA JUDEȚEANĂ DOLJ

Fond: Monitorul Oficial

II.b. IZVOARE EDITE

Aaron, Florian, *Catihismul omului creștin, moral și soțial. Pentru trebuința tinerilor din școlile începătoare*, București, Tipografia I. Eliad, 1834.
Angelescu, C. C., *Izvoarele Constituției de la 1866*, București, 1926.
Aricescu, Constantin D., *Memoriile mele*, București, Editura Profile, 2002.
Athanasiu, Ioan Gh., Vasilescu, Ioan A., *Anuarul orașului Pitești, Curtea de Argeș și al județului Argeș*, Pitești, Tipografia Liga Poporului, 1925.
Baronzi, George, *Misterele Bucureștilor*, vol. I, partea a II-a, București, Tipografia ziarului „Naționalul”, 1863.
Blaremburg, Nicolae, *Egalitate, suveranitate și sufragiu*, București, Tipografia Stephan Rasidescu, 1866.

- Bobancu, Tatiana, *Album religios. Bisericile din orașul Pitești cu un mic istoric*, Pitești, Tipografia Artistică P. Mitu, 1933.
- Bujoreanu, Ion M., *Colecțiune de legiurile României vechi și noi câte s-au promulgat până la finele anului 1870*, București, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, 1873.
- Idem, *Misterele din București*, București, Editura Minerva, 1984
- Bușă, Daniela, (coord.) *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. III (1831-1840), București, Editura Academiei, 2006.
- Candiano, Alexandru-Popescu, *Amintiri din viața-mi (1867-1898)*. Studiu, note, adnotări, transcriere și îngrijirea textului de Constantin Corbu, București, Editura Eminescu, 1998.
- Carol I al României, *Cuvântări și scrisori*, tom I, București, Tipografia Carol Göbl, 1906.
- Crețu, Gh., *Tipografiile din România de la 1801 până astăzi*, București, Imprimeria Statului, 1910.
- Eliade, I. P., *Elemente de pedagogie metodologia teoretică și practică*, București, 1869.
- Fălcoianu, Ștefan Ioan, *Istoria războiului din 1877-1878*, București, Tipografia Voința Națională, 1895.
- Golescu, Constantin, *Însemnare a călătoriei mele*, ediție îngrijită de Ion Pillat, București, Editura Cartea românească, f. a.
- Iliescu, I., *Instrucțiunea și educațiunea fetelor*, Pitești, Tipografia „Mihail Lazăr și Fiii”, 1900.
- Iorga, Nicolae, *Pagini loiale despre Regele Carol*, Vălenii de Munte, Editura Neamul Românesc, 1914.
- Kogălniceanu, Mihail, *Opere. Scrieri istorice*, tomul I, ediție critică de Andrei Oțetea, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946.
- Idem, *Discursuri parlamentare*. Antologie, prefață, tabel cronologic și note de Georgeta Penelea Kremnitz, Mite, *Regele Carol al României. Un simbol al vieții*, ediție îngrijită de Ion Nuță și Boris Crăciun, Iași, Editura Porțile Orientului, 1995.
- Kretzulescu, Nicolae, *11-23 februarie 1866*, București, Tipografia Națională C. N. Rădulescu, 1867.
- Lahovari, George I., *Dicționar geografic al județului Argeș*, București, 1888.
- Lahovari, George I., Brătianu, Constantin, I., Tocilescu, Grigore C., *Marele dicționar geografic al României*, vol. V, București, Societatea Geografică Română, 1902.
- Macarovic, G. P., *Monedele României contemporane (1867-1941)*, București, 1941.
- Maiorescu, Titu, *Discursuri parlamentare (1860-1876)*, vol. I, București, Editura Librăriei Soccec & Comp. 21, 1897.
- Picot, Emile, *Charles Ier de Roumanie (1866-1868)*, Paris, 1927.
- Platon, Gheorghe (coord.) *De la Independență la Marea Unire (1877-1918)*, vol. VII, tom II,
- Săulescu, Gheorghe, *Abețedariu românesc sau întâile cunoștințe de litere și idei pentru tinerimea școlilor începătoare din Principatul Moldavei*, ediția a V-a, Iași, Tipografia Institutul Albinei, 1847.
- Sturdza, Dimitrie A., *Domnia regelui Carol I. Fapte, cuvântări, documente*, (1866-1876), vol. 1, București, Editura „Carol Göbl”, 1906.

III. LUCRĂRI GENERALE

- Abraham, Dorel, *Introducere în sociologia urbană*, București, Editura Științifică, 1991.
- Alecsandri, Vasile, *Versuri alese*, Iași, Editura Sedcom Libris, 2004.

- Alexandrescu, Ion, Bulei, Ion, Mamina, Ion, Scurtu, Ioan, *Enciclopedia de istorie a României*, vol. I, București, Editura Meronia, 2000.
- Alexianu, Alexandru, *Mode și veșminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară românească*, Antohi, Sorin, *Utopica*, București, Editura Științifică, 1991.
- Idem, *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode*, ediția a doua, București, Editura Nemira, 1998.
- Idem, *Civitas imaginalis*, București, Editura Litera, 1999.
- Augustin, Z. N. Pop, *Istoria tipografiei în zona argeșană și a Oltului vestic*, Pitești, 1970.
- Bacalbașa, Constantin, *Bucureștii de altădată*, vol. I-III. Ediție îngrijită de Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, București, Editura Eminescu, 1987.
- Băluță, Ionela, *Burgheza respectabilă. Reflecții asupra construcției unei noi identități feminine în cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea românesc*, București, Editura Universității din București, 2008.
- Bărbulescu, Constantin, *Imaginarul corpului uman. Între cultura țărănească și cultura savantă (secolele XIX-XX)*, București, Editura Paideia, 2005.
- Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, *Istoria României*, București, Editura Corint, 2002.
- Berindei, Dan, *Societatea românească în vremea lui Carol I*, București, Editura Militară, 1992.
- Berstein, S., Milza, P., *Istoria Europei*. Traducere de Monica Timu, ediție îngrijită, note și comentarii de Ovidiu Pecican, vol. IV, Iași, Institutul European, 1998.
- Bloch, Marc, *Apologie pour l'histoire ou métier d'historien*, Paris, Armand Colin, 1974.
- Boia, Lucian, *Mit și realitate în istoria românească*, București, Editura Enciclopedică, 1997.
- Idem, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Editura Humanitas, 1997.
- Doagă, Alexandru, Mihalache, Dumitru, Anton, Ion, Bădălan, Ilie, *Localitățile județului Argeș*, Pitești, Tipografia Argeș, 1971.
- Dobre, Alexandru, *Idealul unității naționale în cultura română*, București, Editura Minerva, 1988.
- Idem, *Principii Ghica - o familie domnitoare din istoria României*, București, Editura Albatros, 1991.
- Drăghicescu, Dumitru, *Din psihologia poporului român*, București, Editura Albatros, 1995.
- Durandin, Catherine, *Discurs politic și modernizare în România. Secolele XIX-XX*. Traducere de Antonio Ricci, Cluj-Napoca, P. U.C., 2001.
- Eadem, *Istoria românilor*. Traducerea de Liliana Buruiiană-Popovici, Iași, Institutul European, 1998.
- Duțu, Alexandru, *Cultura română și civilizația europeană*, București, Editura pentru Literatură, 1969.
- Idem, *Ideea de Europa și evoluția conștiinței europene*, București, Editura All Educațional, 1999.
- Eliade, Pompiliu, *Influența franceză asupra spiritului public în România*, București, Institutul Cultural Român, 2006.
- Florea, Mihai, *Eufrosina Popescu*, București, Editura Meridiane, 1964.
- Focșăneanu, Eleodor, *Istoria constituțională a României*, București, Editura Humanitas, 1992.
- Freud, Sigismund, *Scrieri despre literatură și artă*. Traducere de dr. Leonard Gavriliu, București, Editura Minerva, 1980.
- Gasset, Jose y Ortega, *Revolta maselor*. Traducere de Coman Lupu, București, Editura Humanitas, 1994.
- Idem, *Europa și ideea de națiune*. Traducerea Sorin Mărculescu, București, Editura Humanitas, 2002.
- Gellner, Ernest, *Națiuni și naționalism. Noi perspective asupra trecutului*. Traducere de Robert Adam, Oradea, Editura Antet, 1997.

- Karnoouh, Claude, *Românii. Tipologie și mentalități*. Traducere de Carmen Stoean, București, Editura Humanitas, 1994.
- Kellogg, Frederick, *Drumul României spre independență*, Iași, Institutul European, 2002.
- Kerim, Silvia, *Vedere din Parfumerie*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 2002.
- Kok-Escalte, Marie-Christine, *Instaurer une culture par l'enseignement de l'histoire France, 1876-1912*, Bern, 1988.
- Koselleck, Reinhart, *L'expérience de l'histoire*, Paris, Gallimard, Le Seuil, 1997.
- Le Goff, Jacques, Pierre Nora, *Faire de l'histoire*, 3 vol., Paris, Editura Gallimard, 1974.
- Le Goff, Jacques, *La nouvelle Histoire*, Paris, 1979.
- Idem, *Histoire et mémoire*, Paris, 1988.
- Idem, *La nouvelle histoire*, Bruxelles, Edition Complexe, 1988.
- Lévinas, E., *De l'existence à l'existant*, Paris, J.Vrin, 1978, nouvelle édition, 1993.
- Leonăchescu, Nicolae, *Deputații de Argeș. O istorie politică*, vol. I, Argeșul, Pitești, 1997.
- Munteanu, Romul, *Din presa literară românească a secolului al XIX-lea*, București, Editura Tineretului, 1967.
- Müller, Florin, *Politică și istoriografie în România*, Cluj, Editura Nereamia Napocae, 2003.
- Muraru, Ioan, Tănăsescu, Simina, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a IX-a, revăzută și completată, București, Editura Lumina Lex, 2001.
- Namer, Gérard, *Mémoire et société*, Paris, Méridiens-Klincksieck, 1987.
- Narcis, Ion-Dorin, *Castele, palate și conace în România*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002.
- Neculau, Adrian (coord.), *Psihologia câmpului social: Reprezentările sociale*, București, Societate Știință și Tehnică S. A., 1995.
- Netea, Vasile, *Spre unitatea statală a poporului român. Legături politice și culturale între anii 1859-1918*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Novac, Vasile, *Mari personalități politice argeșene*, vol. I, Pitești, Editura Paralela 45, 2000.
- Idem, *Generali piteșteni*, Pitești, Editura Nova Internațional, 2003.
- Noiriel, Gerard, *État, nation et immigration. Vers une histoire du pouvoir*, Paris, Édition Belin, 2001.
- Nottara, C-tin I., *Amintiri*, București, Editura de Stat pentru Literatură și artă, 1960.
- Oișteanu, Andrei, *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european*, București, Editura Humanitas, 2001.
- Olteanu, Stelian, *Locul și rolul orașului Pitești în contextul producției meșteșugărești urbane din Ollănescu*, C-tin Dimitrie, *Teatrul la români*, vol. 2, București, Editura Eminescu, 1981.
- Oțetea, Andrei, *Istoria poporului român*, București, Editura Științifică, 1970.
- Panaiteșcu, P. P., *Introducere la istoria culturii românești*, București, Editura Albatros, 1978.
- Papacostea, Ștefan (coord.), *Istoria Românilor*, București, Editura Enciclopedică, 1999.
- Pascu, Ștefan, *Făurirea statului național unitar român*, București, Editura Academiei, 1983.
- Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I-III, ed. II, București, 1991-1994.
- Petcu, Marian, *O istorie ilustrată a publicității românești*, București, Editura Tritonic, 2002.
- Pippidi, Andrei, *Despre statui și morminte: pentru o teorie a istoriei simbolurilor*, Iași, Editura Polirom, 2000.
- Pârnuță, Gheorghe, *Istoria învățământului și gândirii pedagogice din Țara Românească. Secolele XVIII-XIX*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.
- Platon, Alexandru-Florin, *Geneza Revoluției române de la 1848*, Iași, Editura Junimea, 1984.

- Popovici, Dimitrie, *Romantismul românesc*, București, Editura Albatros, 1972.
- Popp, Gheorghe, *Dinicu Golescu*, București, Editura Tineretului, 1968.
- Potra, George, *Din Bucureștii de ieri*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1990.
- Poulot, Dominique, *Musée, Nation, Patrimoine*, 1789-1815, Paris, NRF-Gallimard, 1997.
- Schifrineț, Constantin, *Geneza modernă a ideii naționale. Psihologie etnică și identitate românească*, București, Editura Albatros, 2000.
- Schulze, Hagen, *Stat și națiune în istoria modernă*. Traducerea coordonată de Hans Neumann Iași, Editura Polirom, 2003.
- Scorpan, Constantin, *Istoria României*, București, Editura Nemira, 1995.
- Scurtu, I., Alexandrescu, I., Bulei, I., Mamina, I., *Enciclopedia de istorie a României*, București, Editura Meronia, 2002.
- Sire, Marie-Anne, *La France du patrimoine les choix de la mémoire*, Paris, Gallimard, 1996.
- Siupur, Elena, *Scriitorul român în secolul al XIX-lea. Tipologia socială și intelectuală*, București, Editura Humanitas, 1999.
- Smith, Anthony D., *Naționalism și modernism*. Traducere Diana Stanciu, Chișinău, Editura Epigraf, 2002.
- Stan, Apostol, *Revoluția română de la 1848. Solidaritate și unitate națională*, București, Editura Politică, 1987.
- Idem, *Ion C. Brătianu și liberalismul român*, București, Editura Globus, 1993.
- Idem, *Putere politică și democrație în România 1859-1918*, București, Editura Albatros, 1995.
- Stănculescu, Florea, *Istorie și mentalitate*, Bacău, Editura Fundației Culturale Cancicov, 1998.
- Stierle, Karlheinz, *La capitale des signes. Paris et son discours*, Paris, Edition de la maison de l'home Paris, 2001.
- Stoicescu, Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România. I. Țara Românească*, vol. 1, 1970.
- Idem, *Pitești 600*, Pitești, Muzeul Județean Argeș, 1986.
- Idem, (coautor) *Istoria Municipiului Pitești*, București, Editura Academiei Române, 1988.
- Idem, *Argeșeni și musceleni în Academia Română*, Pitești, Editura Calende, 1995.
- Idem, (colaborator) *Județul Argeș-mică enciclopedie*, București, Editura Sylvi, 2001.
- Wunenburg, J. J., *Omul politic, între mit și rațiune. O analiză a imaginarului puterii*. Traducerea de Mihaela Căluț Cluj, Editura Alfa Press, 2000.
- Xenopol, A. D., *Națiunea română*, București, Editura Albatros, 1999.
- Zeletin, Ștefan, *Burghezia română. Originea și rolul ei istoric*, București, Editura Humanitas, 1991.

IV. LUCRĂRI SPECIALE

- Abraham, Dorel, *Introducere în sociologia urbană*, București, Editura Științifică, 1991. Alexandrescu, Constantin, *Argeș. Monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1980. și prezentare de Dinu Gheorghiu, București, Editura Teora, 1982.
- Barbu, Daniel, *Scrisoare pe nisip. Timpul și privirea în societatea românească a secolului al XVIII-lea*, București, Editura Antet, 1996.
- Baudrillard, Jean, Guillaume, Marc, *Figuri ale alterității*. Traducere de Ciprian Mihali, Pitești, Editura Paralela 45, 2002.

- Benevolo, Leonardo, *Orașul în istoria Europei*. Traducere de Mădălina Lascu, Iași, Editura Polirom, 2003.
- Berciu, Dumitru, *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, București, Editura Academiei, 1968.
- Berindei, Dan, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești (1456-1862)*, București, Editura Științifică, 1963.
- Bernard, Michel, *Nations et nationalisms en Europe centrale, XIXe-XXe siècle*, Paris, Aubier, 1995.
- Bocșan, Nicolae (coord.), *Identitate și alteritate. Studii de imagologie*. Reșița, Editura Banatica, 1996.
- Bondoc, Dumitru, *Memoria caselor. Muzeu și locuri. Ghid*, București, Editura Stadion, 1971.
- Cebuc, Alexandru, *Din istoria transportului de călători în București*, București, Editura Muzeul de istorie al orașului București, 1963.
- Chelcea, Septimiu, Chelcea, Adina, *Eu, Tu, Noi*, București, Editura Albatros, 1983.
- Christophe, Charles, *Intellectualii în Europa secolului al XIX-lea. Eseu de istorie comparată*. Traducere de Tudor Vlădescu, Iași, Institutul European, 2002.
- Cioroianu, Adrian, *Focul ascuns în piatră. Despre istorie, memorie și alte vanități contemporane*, Iași, Editura Polirom, 2002.
- Costescu, George, *Bucureștii vechiului regat*, București, Editura Capitel, 2005.
- Costinescu, Grigore, Argeșanul Calinic, *Monumente memoriale din județul Argeș*, București, Editura Giurescu, C-tin C., *Tâguri sau orașe și cetăți moldovene*, București, Editura Academiei R. S. R, 1967.
- Goffman, Erving, *Les rites d'interaction*, Paris, Minuit, 1974.
- Grancea, Mihaela, *Identitate și alteritate*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2002.
- Eadem, *Introducere în istoria mentalităților colective și a imaginarului social*. Antologie, Sibiu Editura Alma Mater, 2003.
- Graur, Alexandru, *Nume de locuri*, București, Editura Științifică, 1972.
- Halbawachs, Maurice, *Cadrelle sociale ale memoriei*, Paris, Editura Alcan, 1925.
- Idem, *Les formes de l'oubli*, Paris, Payot, 1998.
- Idem, *Memoria colectivă*. Traducere de Irinel Antoniu, Iași, Institutul European, 2007.
- Hermet, Guy, *Histoire des nations et du nationalisme en Europe*, Paris, Édition du Seuil, 1996.
- Idem, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*. Traducere de Camelia Secăreanu, Iași, Institutul European, 1997.
- Iacob, Luminița, *Modernizare-europenism: România de la Cuza Vodă la Carol al II-lea*, vol. III, Iași, Editura Polirom, 1995.
- Ionescu, Grigore, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, București, Editura Academiei, 1981.
- Ionnescu-Gion, G. I., *Istoria Bucureștilor*, Iași, Editura Tehnopress, 2008.
- Jenkins, Richard, *Identitatea socială*. Traducere de Alexandru Butucelea, București, Editura Univers, 2000.
- Karnoouh, Claude, *Români. Tipologie și mentalități*. Traducere de Carmen Stoean, București, Editura Humanitas, 1994.
- Lancuzov, Alexandru, *De la tramvaiul cu cai la automobil*, București, Editura Paralela 45, 2007.
- Le Bart, Christian, *Le discours politique*, P.U.F., Paris, 1998.
- Le Bon, Gustav, *Psihologia maselor*. Traducerea de Oana Vlad, București, Editura Anima, 1990.
- Idem, *Psihologia mulțimilor*. Traducere, cuvânt înainte și note de Leonard Gavrilu, Filipești de Târg, Prahova, 1995.
- Le Goff, Jacques, *Histoire et mémoire*, Paris, Gallimard, 1991.

- Lemny, Ștefan, *Originea și cristalizarea ideii de patrie în cultura română*, București, Editura Minerva, 1986.
- Idem, *Sensibilitate și istorie în secolul XVIII românesc*, București, Editura Humanitas, 1992.
- Lica, Elena-Emilia, *Localismul creator la Dunărea de Jos în perioada interbelică*, Brăila, Editura Mavrodin, Theodor, *Pitești: mărturii documentare (1388-1944)*, Pitești, Editura Paralela, 1988.
- Idem, *Istoria Primăriei Pitești*, Pitești, Editura Pământul, 1996.
- Idem, *Pitești. Mărturii documentare*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, 1998.
- Idem, *Tradiție și actualitate în istoriografia română*, Pitești, Editura Paralela 45, 2000.
- Mavrodin Th., Căpățână, Ion, Vișinescu, Sorin, *Pitești. Monografie documentară*, Pitești, Editura Paralela, 2000.
- Idem, *Camera de Comerț și Industrie în istoria economiei argeșene 1864-1948, 1990-2000*, Pitești, Editura Tiparg, 2000.
- Memoriile regelui Carol I al României. De un martor ocular*, vol. I (1866-1869), București, Ediție Stelian Neagoe, Editura Scripta, 1992.
- Mihali, Ciprian, *Spațiul urban: diseminat, miniaturizat, polyvalent. Altfel de spații*, București, Editura Paideia, 2001,
- Miocan, Dumitru-Gheorghe, Sârbu, Ion, Petre, Popa, *Plaiuri argeșene*, Pitești, Editura Sport-Turism, 1986.
- Mirohi, Mihaela, *Societatea retro*, București, Editura Trei, 1999.
- Mitu, Sorin, *Geneza identității naționale la românii ardeleni*, București, Editura Humanitas, 1987.
- Moise, Ion; Tibrian, Constantin; Bănică, Gheorghe P., *Localitățile județului Argeș. Studiu etimologic și istoric*, Pitești, Editura Universității din Pitești, 2000.
- Morand, Paul, *București*. Traducere de Marian Papahagi și Ion Pop, prefața și note de Ion Pop, Cluj, Editura Echinoc, 2000.
- Morărescu, Dragoș, *Case memoriale*, București, Editura pentru Turism 1974.
- Moscovici, Serge, *Epoca maselor*. Traducere de Diana Morarușu, Maria-Mariana Mardare, Iași, Institutul European, 2001.
- Mucchielli, Alex, *L' identité. que sais-je?* Paris, Presses Universitaires de France, 1986.
- Murgescu, Mirela-Luminița, *Identități colective și identitate națională. Percepția asupra identității în lumea medievală și modernă*, București, Editura Humanitas, 2000.
- Eadem, (coord.), *Exerciții întru cunoaștere. Societate și mentalitate în noi abordări istoriografice*, Iași, Editura Do-minoR, 2003.
- Eadem, *Istoria din ghiozdan. Memorie și manuale școlare în România anilor 1990*, București, Editura Dominor, 2004.
- Neculau, Adrian (coord.), *Psihologia câmpului social: reprezentările sociale*, București, Editura Științifică și tehnică, 1995.
- Idem, *Memoria pierdută. Eseuri de psihosociologia schimbării*, Iași, Editura Polirom, 1999.
- Nicoară, Simona, Toader Nicoară, *Mentalități colective și imaginar social. Istoria și noile paradigme ale cunoașterii*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, Mesagerul, 1996.
- Nicoară, Simona, *Miturile revoluției pașoptiste românești, Istorie și imaginar*, Cluj-Napoca, PUC, 1999.
- Eadem, *Națiunea modernă. Mituri, simboluri, ideologii*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002.
- Nicoară, Toader, *Introducere în istoria mentalităților colective*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998.

- Popa, Petre (coord.), *Istoria Municipiului Pitești*, București, Editura Academiei Române, 1982.
- Idem, *Pitești-600. Istorie, economie, cultură, urbanism. Memento*, ediția I, Pitești, 1983.
- Idem (coord.), *Ghid de oraș*, București, Editura Sport-Turism, 1985.
- în secolele XIII-XVI*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
- Poulot, Dominique, *Musée, nation, patrimoine: 1789-1815*, Paris, Gallimard, 1997.
- Precupețu, Elena, *Mahalaua Birjarii Vechi în documente, imagini și confesiuni*, București, Editura Paralela 45, 2006.
- Proust, Marcel, *În căutarea timpului pierdut*. Traducere de Eugenia și Radu Cioculescu, București, Editura Leda, 2008.
- Rădulescu, Sorin-Mihai, *Elita liberală românească (1866-1900)*, București, Editura All, 1998.
- Idem, *Memorie și strămoși*, București, Editura Albatros, 2002.
- Rădvan, Laurențiu, *Civilizația urbană din spațiul românesc în secolele XVI-XVIII. Studii și documente*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2006.
- Ribot, Theodor, *Tulburările memoriei*. Traducerea de dr. Leonard Gavrilu, București, Editura Iri, 1998.
- Ricoeur, Paul, *Memoria, istoria, uitarea*. Traducere de Ilie Gyurcsik și Margareta Gyurcsik, Timișoara, Editura Amarcord, 2001.
- Thiesse, Anne-Marie, *Crearea identităților naționale în Europa (secolele XVIII-XIX)*. Traducere de Andrei-Paul Corescu, Camelia Capverde, Giuliano Sfichi, Iași, Editura Polirom, 2000.
- Viroli, Maurizio, *Din dragoste de patrie*. Traducere de Mona Antohi. București, Editura Humanitas, 2002.
- Vlad, Nicolae, Popescu, Tudor, *Monografia Liceului „Nicolae Bălcescu” din Pitești: 1866-1966*, Pitești, Tipografia Argeș, 1966.
- Zamani, Lelia, *Comerț și Loisir în vechiul București*, București, Editura Vremea, 2007.
- Zlate, Melu, *Cunoașterea și activarea grupurilor sociale*, București, Editura Politica, 1982.
- Zub, Al., *A scrie și a face istorie*, Iași, Editura Junimea, 1981.
- Idem, *Identitate/alteritate în spațiul cultural românesc*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1996.
- Idem, *Istorie și finalitate. În căutarea identității*, ediția a II-a, Iași, Editura Polirom, 2000.

V. STUDII, DICȚIONARE, WEBOGRAFIE

V.1. STUDII

- Bărbulescu, Constantin, „Imaginarul corpului uman. Aspecte metodologice”, în *AIO*, 1998. Bejinariu, Corina, „Timp festiv și coeziune comunitară. Studiu pe marginea unor însemnări”, în *Studii de istorie a Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 1999.
- Berindei, Dan, „Dezvoltarea urbanistică și edilitară a orașului București în perioada regulamentară și în anii Unirii (1831-1862)”, în *Studii. Revistă de istorie*, an XII, nr. 5/1959.
- Idem, „Reformele din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza”, în *Studii și articole de istorie*, nr. 17/1972.
- Idem, „Manualele școlare la români” (1750-1850), în *Istorie, societate, cultură*, vol. I, București, Editura Museion, 1991.
- Bocșan, Nicolae (coord.), *Identitate și alteritate. Studii de imagologie*. Reșița, Editura Banatica, 1996.

- Brătulescu, Victor, „Dascălii de zugrăvi Ioan și Mincu de la Râmnic și Argeș”, în *Mitropolia Olteniei*, nr. 11-12/1963.
- Chelcea, Septimiu, „Reorganizarea memoriei sociale în tranziția postcomunistă din România”, în *Revista română de comunicare și relații publice*, nr. 2-3/2000.
- Mavrodin, Theodor (coord.), *Pitești-mărturii documentare 1388-1944*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului Român, 1988.
- Mitu, Sorin, „Străinul în imaginarul social al românilor ardeleni la începutul epocii moderne”, în *Identitate/alteritate în spațiul cultural românesc*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1996.
- Moraru, Georgeta, „Din viața cotidiană a lumii orașelor românești în secolul al XIX-lea- mentalități și obiceiuri. Comentarii etno-istorice”, în *AIEF*, 1994.
- Murgescu, Mirela-Luminița, Bogdan, Murgescu, „Conștiința națională ca formă de solidaritate umană”, în *Identități colective și identitate națională*, București, Editura Universității, 2000.
- Nania, Ion, „Aria culturii de prund în România”, în *Studii și comunicări*, Pitești, Muzeul din Pitești, nr. 3/1968.
- Neculau, Adrian (coord.), „Memoria socială-organizarea și reorganizarea ei”, în *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Iași, Editura Polirom, 1996.
- Nicoară, Simona, „Ipostazele alterității și geneza mitologiei naționale”, în *Identitate și Alteritate. Studii de istorie politică și culturală*, 3, Cluj-Napoca, PUC, 2002.
- Eadem, „Identitatea națională, o sensibilitate latentă a modernității (secolele XVIII-XX)”, în *Annales Universitatis Apulensis*, Series Historica, 7, Alba Iulia, 2003.
- Eadem, „Miza școlară românească și secularizarea în secolul al XIX-lea. De la bunul creștin și bunul cetățean la patriotul național”, în *Arhiva Someșană, Revistă de istorie și cultură*, Seria a III-a, nr. 2 /2004.
- Novac, Vasile, „Viața locuitorilor din plasa Argeș în anii 1833-1834”, în *Argessis*, nr. 12/2001.
- Idem, „Preocupări pentru așezarea caselor la linie în deceniul al IV-lea al secolului al XIX-lea în județul Argeș, în lumina unor documente inedite”, în *Argessis*, nr. 11/2002.
- Pecican, Ovidiu, „Modele masculine românești”, în *Aradul Cultural*, nr. 1/1999.
- Pergiun, N., „Contribuții la începuturile telegrafiei și poștei moderne în România”, în *Revista istorică*, nr. 1/1990.
- Platon, Alexandru-Florin, „Noi direcții în istoriografia europeană: istoria mentalităților”, în *Acta Moldaviae Meridionalis*, nr. 5, 6/1983-1984.
- Pippidi, Andrei, „Identitate națională și culturală. Câteva probleme de metodă în legătură cu locul românilor în istorie”, în *Revista de istorie*, tom 38, nr. 12/1985.
- Russu, V., „Cauzele luptelor politice dintre grupările liberale și conservatoare în anii instabilității guvernamentale și parlamentare”(1866-1871), în *Cercetări Istorice*, Iași, IX-X, 1978-1979.
- Sacerdoțeanu, A., *Argeș - cea mai veche reședință a Țării Românești*, „Studii și comunicări. Istorie-Științele Naturii”, Pitești, nr. 1/1968.
- Siupur, Elena, „Viața intelectuală la români în secolul XIX”, în *Cartea interferențelor*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- Székely, Maria Magdalena, „Pentru o istorie a vieții zilnice”, în *Magazin Istoric*, nr. 5/1997.
- Stroia, Marian, „Orașele din Țara Românească și Moldova la sfârșitul epocii fanariote” (1774-1821), în *Muzeul Național*, tom XVI, 2003.
- Ticu, Constantin, „Memoria socială: cadru de definire și modele de analiză”, în *Psihologia socială*, nr. 7/2001.

V.2. DICȚIONARE

- Alexandru, Ionel Ștefan, *Dicționar de istorie*, Brăila, Editura Dunărea, 1999.
- Baranga, Ilie, *Dicționarul presei argeșene*, ediția a II-a, București, Editura Tritonic, 2003.
- Bourdon, Raymond (coord), *Les Méthodes en Sociologie*, Encyclopédie Larousse Méthodique, Paris, Larousse, 1955.
- Constantinescu, Grigore, *Argeș. Dicționar etnocultural*, Pitești, Editura Alean, 2006.
- Cristian, Ionescu, *Dicționar de onomastică*, București, Editura Elion, 2004.
- Cristocea, Spiridon, *Argeș. Dicționar de istorici*, Pitești, Editura Tiparg, 2003.
- Doron, Roland, *Dicționar de psihologie*. Traducere de Iuliana Oprina, București, Editura Humanitas, 1999.
- Smeu, Georgeta, *Dicționar de istorici români*, București, Editura Trei, 1997.
- Spiridon, Cristocea, *Dicționar de istorici*, Pitești, Argeș, 2003 .
- Totu, Maria (coord.), *Bărbați ai datoriei. 1848-1849. Mic dicționar*, București, Editura Militară, 1984.
- Vlăsceanu, L. (coord.), Zamfir C., *Dicționar de sociologie*, București, Editura Babel, 1998.

V.3. WEBOGRAFIE

- <http://mslaptic.blogspot.com>.
- <http://museum.ici.ro/moldova/iasi/images/arta>.
- <http://www.mnar.arts.ro/colectii/lucrare-gravuri.php>.
- metropotam.ro.
- ro.wikipedia.org. informație
- ro.wikipedia.org.
- scumc.ro.
- trekearth.com.
- WordPress.com weblog.
- www.alexgalmeanu.com.
- www.bucurestivechisinoi.ro.
- www.cbbratianu.ro.
- www.centrul-cultural-pitesti.ro.
- www.miscarea.net.
- www.121.ro/articole.www.fad.ro/detalii.